

Uitgangspunten werkomschrijving voor wijzigingen aan een monument

Dit document is bedoeld om een leidraad te geven bij het maken van een werkomschrijving voor een aanvraag om omgevingsvergunning bij een monument in Leiden.

Algemeen

Bij een aanvraag om omgevingsvergunning bij een monument hoort, naast een aanvraagformulier, tekeningen, foto's en dergelijke, altijd een werkomschrijving. Deze werkomschrijving omschrijft alle werkzaamheden uit de aanvraag en is dusdanig opgesteld dat een aannemer de werkzaamheden maar op één manier kan uitvoeren. Hieronder staat omschreven welke uitgangspunten daarvoor gelden en naar welke landelijke richtlijnen met uitvoeringsvoorschriften kan worden verwezen.

Uitgangspunten

1. Geef duidelijk **wat** er gaat gebeuren, **op welke locatie, welke omvang het betreft** en op **welke manier**. Bijvoorbeeld: de boven- en onderramen van de voorgevel worden voorzien van 14mm isolatieglas met een donkere afstandshouder en getrokken buitenblad. Hiervoor wordt het raamhout 3 mm ingefreesd, waarbij 5 mm overblijft tussen glas en profiel.
2. De **principes van de ingrepen** moeten worden omschreven en niet alle ingrepen apart. Een compleet bestek met alle aantallen is niet nodig. Bijvoorbeeld: vier houten waterslagen van de vensters in de achtergevel worden afwaterend aangescherfd met oregon pine en voorzien van een detaillering als bestaand.
3. Geef aan welke **materialen** worden toegepast en met welke afwerking. Zo is het bij houten onderdelen van belang aan te geven welke houtsoort wordt toegepast. Bij natuurstenen onderdelen is het van belang de natuursteensoort te specificeren en de afwerking, zoals bijvoorbeeld een frijnslag.
4. Geef aan welke **technieken** worden toegepast. Zo is het bijvoorbeeld voor het uithakken van voegwerk van belang te weten welk gereedschap hiervoor wordt gebruikt. Zo wordt voorkomen dat de bakstenen beschadigd raken.
5. De **noodzaak van de ingrepen** moet duidelijk worden omschreven omdat bij monumenten geldt: behoud gaat voor vernieuwen. Bij het aanvragen van een omgevingsvergunning voor houtherstel is het bijvoorbeeld belangrijk de reden voor dit houtherstel te verduidelijken. Zo kan er sprake zijn van houtaantasting in bepaalde onderdelen van het houtwerk, zodat dit plaatselijk moet worden vernieuwd.
6. Omschrijf de **criteria**. Wanneer worden materialen vervangen en wanneer niet? Bijvoorbeeld: gebroken dakpannen en dakpannen waarbij de ophangnok ontbeekt, worden vervangen.

Richtlijnen

Voor de beoordeling van de plannen wordt gebruik gemaakt van de **Restauratieladder**, opgesteld door Stichting ERM (Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg): <https://www.stichtingerm.nl/onderhoud-en-restauratie/restauratieladder/alles-over-de-restauratieladder>

Geadviseerd wordt bij het opstellen van de plannen gebruik te maken van de Uitvoeringsrichtlijnen (URL's) van de ERM. Hierbij is het van belang aan te geven welke

keuzes er worden gemaakt volgens de restauratieladder, waarbij het uitgangspunt conserveren/onderhoud is. Veelvoorkomende URL's zijn bijvoorbeeld:

- Historische houtconstructies (URL 3001):
<https://www.stichtingerm.nl/kennis-richtlijnen/url3001>
- Historisch timmerwerk (URL 4001):
<https://www.stichtingerm.nl/kennis-richtlijnen/url4001>
- Historisch metselwerk (URL 4003):
<https://www.stichtingerm.nl/kennis-richtlijnen/url4003>
- Historisch voegwerk (URL 4006):
<https://www.stichtingerm.nl/kennis-richtlijnen/url4006>
- Historisch schilderwerk (URL 4009):
<https://www.stichtingerm.nl/kennis-richtlijnen/url4009>
- Historisch pannendak (URL 4014):
<https://www.stichtingerm.nl/kennis-richtlijnen/url4014>

De ERM heeft ook een restauratiebestek opgesteld, waar gebruik van kan worden gemaakt. Voor meer informatie zie: <https://www.restauratiebestek.nl/>

Handige documenten

- Werkdocument [isolatieglas bij monumenten](#).
- Werkdocument [verduurzamen karakteristieke panden](#).
- Werkdocument [binnenvoorzetramen bij monumenten](#).
- Werkdocument [spouwmuurisolatie](#).
- Werkdocument [richtlijnen bouwfysische analyse](#).
- Werkdocument [buitenunits warmtepompen](#).

Nawoord

Dit is een werkdocument met uitgangspunten voor een werkomschrijving die houvast geven om een goede werkomschrijving te maken voor monumenten. De uiteindelijke vorm van de werkomschrijving is aan de aanvrager maar belangrijk is dat de bovenstaande uitgangspunten hierin worden verwerkt.

Dit document is in overeenstemming met het standpunt van de Welstands- en Monumentencommissie Leiden en is besproken in de vergadering 05-04-2023.

Opgesteld door: Erfgoed Leiden en Omstreken
Laatste wijziging: 05-04-2023

Enkele voorbeelden van onderdelen van een werkomschrijving

Exterieur

a. Houtherstel

Bij houtrot worden de aangetaste delen verwijderd tot op het gezonde hout. Gaten kleiner dan 10cm³ worden met reparatiemortels op basis van kunststof dichtgezet. Grotere aantastingen worden aangescherfd met hout, waarbij de aanscherping afwaterend naar buiten toe loopt. Voor het aanscherpen wordt hetzelfde type hout toegepast als bestaand. De detaillering wordt conform bestaand uitgevoerd.

b. Dakpannen

Kapotte dakpannen (een dakpan wordt gezien als kapot als hij in slechte staat verkeert. Dit geldt als de nok ontbreekt, de dakpan gescheurd of sterk verweerd is en de levensverwachting korter is dan 15 jaar) worden vervangen door tweedehands pannen in dezelfde vorm, afmeting, kleur en verwerking.

c. Voegwerk

Plaatselijk wordt het voegwerk vernieuwd daar waar de voeg los ligt, verzand is of inmiddels is verdwenen. De bestaande losse delen worden uitgenomen. Om een goede voeg te kunnen terugbrengen wordt de voeg tot een diepte van minimaal 1,5 á 2 keer de breedte van de voeg verwijderd en bij voegen breder dan 7 mm minimaal 2 centimeter. Een lintvoeg wordt, voordat hij met een naaldbeitel wordt uitgehakt, eerst langs een rei met een op lage toeren draaiende diamantzaag tot de gewenste uithakdiepte ingezaagd. Vervolgens wordt de stootvoeg handmatig verwijderd. Een stootvoeg smaller dan 1,5 mm mag niet worden verwijderd. Het gebruik van een slijptol voor het verwijderen van voegwerk is niet toegestaan. De nieuwe voeg wordt uitgevoerd in dezelfde mortelreceptuur als bestaand, in dezelfde voegvorm als het bestaande werk.

d. Schilderwerk

Het bestaande schilderwerk wordt licht opgeschuurd en loszittende delen worden verwijderd. Daarna wordt het schilderwerk ontvet. Over het bestaande schilderwerk wordt een dampopen verfsysteem aangebracht conform bestaand. De kozijnen worden in een zandsteenkleur, met kleurnummer ... geschilderd en de ramen en de deuren donkergroen, met kleurnummer .... Het afbranden van verf is niet toegestaan.

Interieur

e. Achterzetramen

Om het bestaande historische venster niet aan te hoeven passen worden aan de binnenzijde van de gevel achterzetramen geplaatst. De detaillering en de onderverdeling van het achterzetraam zullen niet detoneren met het monumentale raam, want de profielen van de achterzetbeglazing zijn smaller van de roeden van het historische raam en krijgen een onopvallende kleur. Het achterzetraam wordt op zoveel mogelijk punten bevestigd om luchtdichtheid te benaderen. De ruimte tussen het raam en het achterzetraam wordt met buitenlucht geventileerd.

f. Stucplafond

De historische stucplafonds worden nagelopen op scheuren en plaatselijk hersteld. Daar waar er ernstige scheurvorming aanwezig is en sprake is van doorzakken van het plafond, wordt het plafond vastgezet aan de bovenliggende, dragende plafondconstructie. Hierbij wordt gebruik gemaakt van niet-corroderende bevestigingsmiddelen met een brede kop, afgestemd op het stucwerk en de achtergrond. De scheuren worden vervolgens aangesmeerd met een reparatiemortel op basis van kalk.